

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Soms zou je willen dat het daarbij gebleven was. Zoals een feestje waarvan het het mooiste was als het opgehouden was toen we nog vrolijk waren en tegen elkaar zeiden hoeveel we van elkaar hielden en dat het goed was om zo samen te zijn. Maar veel vaker gaat het nog een beetje gezapig door. Drinken we iets meer dan goed voor ons is en krijgen wij het weer aan de stok met die vervelende oom die na een paar borrels precies weet wat er moet gebeuren met al die allochtonen in ons land en nog altijd Den Uyl de schuld geeft van alles.

Zo vergaat het ons ook met onze slotlezing van het dubbelboek Ezra/Nehemia. Het had zo mooi kunnen zijn. Het uit de ballingschap teruggekeerde volk heeft zichzelf een voorzichtig bestaan verschaft. De tempel is hersteld. De muren zijn herbouwd. Er is een gevoel van gemeenschappelijkheid. De mensen hebben het samen gedaan. Waren twee aan twee verantwoordelijk voor de opbouw van delen van de muur en de poorten. En er zijn poorten genoeg. Tien in getal. We houden het veilig maar overdrijven niet. De deuren van de poorten kunnen ook weer open als het gevaar geweken is. We sluiten onszelf niet op en anderen buiten. We blijven als overheid niet controleren wat zich achter de voordeur afspeelt. Hooguit even. Als een noodmaatregel. Maar dan moet alles weer weg en wat mij betreft, de corona apps ook weer gewist. En we lazen dat zelfs de halve hoogte van de muren, de burger al moed gaf. Al te hoog moet het nooit worden. Het moet genoeg zijn om de minimale veiligheid te garanderen van de stad. Dat niemand ten prooi

valt aan de vijanden rondom. Maar complete veiligheid. Het idee dat wij helemaal zonder risico's zouden kunnen leven. Dat is een illusie en misschien wel zelfs een gevaarlijke illusie. Een chirurg, ik denk niet toevallig werkzaam in het AvL, schreef daar onlangs in de krant verstandige dingen over. Misschien moesten we ons maar eens verstaan met de fundamentele onoplosbaarheid van de dingen. Het leven heeft eenvoudigweg scherpe randjes en daar horen nu eenmaal ziekte en dood bij. Zulke dingen leer je wel in het AvL.

Maar goed. Deze nieuwe samenleving onder aanvoering van de voortvarende stadhouder Nehemia lijkt aardig op weg. Hij creëert de randvoorwaarden van vertrouwen. Hij herstelt de muren en door dat gezamenlijk te doen, herstelt hij ook een vorm van onderlinge solidariteit. Hij bouwt aan een lieve stad die nog even geduld moet hebben. Vervolgens zet hij zich aan de vorming van een identiteit van deze nieuwe samenleving. Want daarmee lijkt ook iets aan de hand te zijn. Men is zijn afkomst vergeten. Vergeten waar men vandaan kwam. Men kent die merkwaardige geschiedenis niet meer. De geschiedenis van de bevrijding van een slavenvolk die precies daarom, omdat men bevrijd was, voortaan zou proberen om anders te leven. Als vrije en bevrijde mensen en zo een samenleving zouden inrichten naar Gods hart. Maar dat verhaal was men kwijt. Dat was ergens onderweg verloren geraakt. Wie weet, wel in de ballingschap toen hun bewakers spottend zeiden: 'Zing nog eens zo'n leuk liedje van jullie Heer, zo heerlijk exotisch!' Maar de psalmen stierven op hun mond. Ze konden niet meer zingen. Maar wie niet meer zingt, raakt ook de tekst kwijt. En zo is het volk wat lukraak en naar alle kanten gaan leven. Zonder centrum. Zonder oriëntatie. En bijna automatisch lijk je dan toe te vallen aan wat andere volkeren, andere machten je aanbieden. En raakt dat allemaal in een crisis.

Ontvalt je dat allemaal, dan weet je zelf ook niet meer goed wie je bent en waar het mogelijk met jou en met de samenleving naartoe zou moeten gaan.

U begrijpt dat ik hier parallellen zie met de tijden waarin wij vandaag leven. We hadden dit beleg, deze bezetting door een virus niet zien aankomen. We hadden, denk ik, nooit gedacht dat wij vandaag op deze wijze zouden leven. Maar als de tekenen mij niet bedriegen, hebben wij eigenlijk geen flauw idee waar het naartoe zou moeten gaan. Behendig en vakkundig managen wij de crisis. Onze premier is toch vooral dat: een crisismanager en dat valt zeer in hem te prijzen. Maar een bredere visie. Waar het naartoe moet. Dat ontbreekt. En misschien moet dat zelfs wel noodzakelijk ontbreken bij gebrek aan gemeenschappelijkheid. Een enkeling had goede hoop. Misschien was deze tijd wel een tijd van bezinning. Rondom het besef bijvoorbeeld dat de wereld helemaal niet zo maakbaar en beheersbaar is als wij altijd dachten. Dat er misschien een reflectie plaats zou vinden rondom onze eigen grensoverschrijdingen. Dat we nu wellicht bewuster en zorgvuldiger zouden gaan leven. Wat meer zouden gaan nadenken over ons consumptie - en reispatroon. Maar ik moet toegeven hier van meet af tot de sceptici gerekend te moeten worden die zich de woorden van de journalist Karel Smouter zeer aantrok toen hij al in maart zei: laten we ook maar wat hamsteren rondom onze grote visies en vergezichten. Hij, en ik met hem, vreesde zeer dat wij toch vooral ons oude leventje zo snel mogelijk zouden willen hernemen en het heeft me ook niet wezenlijk verwonderd dat ons overheidsbeleid toch vooral gericht was op het herstel van de economie. Wij zijn toch vooral de afgelopen decennia consumenten geworden. Als dat van ons afgenomen wordt, is er eigenlijk geen nieuwe of andere identiteit. Dan zijn wij niets meer.

In een vergelijkbare situatie bevindt zich nu het volk van God. De randvoorwaarden zijn er. De muur. De tempel. Maar de kern ontbreekt. Het volk van God weet niet meer wie zij zijn en waarom zij er zijn. Waartoe zij op aarde zijn.

En dan doet de stadhouder Nehemia iets geniaals. Hij laat de schriftgeleerde Ezra komen. En Ezra, die er overigens voor kiest om dat niet in de tempel te doen maar op een geïmproviseerde houten verhoging op het Waterplein, leest, samen met zijn leerlingen, dagenlang de Tora voor. En dat niet alleen, zijn leerlingen dragen er zorg voor dat er ook interpretatie is. Dat iedereen, man en vrouw, jong en oud, het in eigen woorden snapt. Langzaam maar zeker begint men het te snappen. Tegenover de angst wordt het vertrouwen gezet. De mensen ontdekken hun geschiedenis. Waar zij vandaan komen en in wiens hand zij eigenlijk altijd zijn geweest. En zo ontvangen zij moed en kracht om het uit te houden en om het vol te houden in een onzeker bestaan. Lezenderwijs ontdekken zij het feest van Loofhutten. Dat feest waarin je even leeft in een voorlopig huis, een hutje, met een open dak van slechts wat takken. Zodat je de sterren ziet en de regen voelt. En weet, dat het leven ondanks alle gebreken, toch een goede afloop zal hebben. Volgend jaar in Jeruzalem!

Maar zoals ik u al zei, ik had het feestje graag hier afgebroken. Dat was een mooi einde geweest. Maar het boek gaat voort. Misschien ook wel als het leven zelf dat soms even ideaal lijkt om dan weer tegen de harde werkelijkheid van alledag te botsen. In datzelfde doorgaande lees - en leerproces stuit men op een passage in de Tora, in het boek Deuteronomium, waarin geschreven staat dat de Ammonieten en

Moabieten geen deel uit mogen maken van de gemeenschap van God omdat zij ooit het volk brood en water geweigerd hebben en zelfs de ziener Bileam hadden ingehuurd om hen te vervloeken. Wat trouwens op een magistrale wijze mislukte omdat zijn ezel meer zag dan hijzelf en niet voorbij de engel Gods durfde gaan. Een oude vijandschap wordt opgerakeld en met woedende ogen kijkt men naar de samenleving van vandaag. Van deze segregatie is niets terecht gekomen. Alles en iedereen loopt volledig door elkaar en met grote voortvarendheid zet Nehemia zijn stappen. Je zou kunnen zeggen dat hij twee dingen doet: in de tempel maakt hij schoon schip. Hij ontdekt dat de hogepriester Eliashib daar een fraaie kamer heeft ingericht voor de aartsvijand van Nehemia, Tobia. Omdat Tobia familie van Eliashib is en het hemd toch nader dan de rok. Eigenhandig gooit Nehemia de inboedel van Tobia op straat en geeft de tempelkamer weer de bestemming waarvoor hij bedoeld is: de eredienst.

Dat is de religie. Maar in de samenleving stelt hij op een vergelijkbare manier orde op zaken. Hij treedt op tegen het algemene verval der zeden. De volkeren rondom, met de Phoeniciërs als de roemruchte kooplui van het oude oosten voorop, hebben het volk andere gewoonten geleerd. De handel gaat voor alles. Tot zijn leedwezen ziet Nehemia dat dat gesjacher zelfs op de dag des Heren, op sjabbat, doorgaat en ook daar stelt hij paal en perk aan. Rondom sjabbat sluit hij letterlijk de poorten voor de kooplui en als hij de indruk krijgt dat ook daar de hand mee wordt gelicht, neemt hij nog radicalere maatregelen en stelt hij gewapende wachters aan. Ongetwijfeld *proud boys* die zich nog even koest gehouden hebben. Ons hoofdstuk eindigt er uiteindelijk mee dat hij ook weer eigenhandig een einde maakt aan gemengde huwelijken waarbij hij het geweld niet schuwt. Wie misschien iets teveel van zijn

buitenlandse vrouw was gaan houden, wordt vervloekt, geslagen en hun haren uitgetrokken.

Dit, gemeente, is uiteindelijk een feestje dat ver voorbij zijn hoogtepunt is geraakt. De religieuze dronkenschap heeft het overgenomen en het parmantige eigen gelijk. Het is de eeuwige treurzang van elke religieuze annexatie van veelbelovende verhalen. Maar we herkennen het ook in het schreeuwcircus van de Amerikaanse verkiezingen of de halsstarrige weigering bij uitstek op school om over je eigen religieuze vooronderstellingen in gesprek te gaan maar in plaats daarvan de leraar vogelvrij te verklaren of nog veel en veel erger. Op z'n best begrijp ik het als een poging om iets te ondernemen tegen de eindeloze mercantilisering van onze samenleving. Of ook de corrumpering van instituten waarop uiteindelijk ook de inkwartiering van Tobia in de tempel duidt. Want dat is familie. En ergens in mijn achterhoofd klinkt ook de tempelreiniging van Jezus mee. Maar het kan niet. Niet met geweld en zeker niet als je het voor het zeggen krijgt.

Hoe het dan wel moet? Een lastige vraag. Het dubbelboek Ezra/Nehemia eindigt naar mijn gevoel in mineur. Het lijkt wel alsof we af en toe, bij vlagen ervaren hoe het zou moeten zijn. Om dan weer de plank mis te slaan door de beloften Gods maar weer in eigen hand te nemen en met geweld aan mensen op te leggen. Maar nogmaals, bij vlagen horen we er wel iets van. Bijvoorbeeld als het Loofhuttenfeest wordt ontdekt en we er iets van ontwaren wat het zou betekenen als wij fundamenteel open zouden staan voor iets nieuws. Iets dat ons verder helpt op weg naar het Koninkrijk. Ik had dat Nehemia en zoveel anderen van harte toegewenst. Maar soms zit dat er gewoon niet in. Maar dan hebben we altijd nog de verhalen. Toen dit boek geschreven werd,

ontstond rondom diezelfde tijd het boek Ruth. Over nota bene een Moabitische die ons de weg wijst naar het Koninkrijk. Want bij uitstek zij, een vreemdelinge, een Moabitische, de vijand in het frame van Nehemia, bij uitstek zij zal de oermoeder worden van niemand minder dan koning David. Ik denk wel eens dat het boek Ruth geschreven is door iemand die bij dat achtste hoofdstuk van Nehemia, over de ontdekking van het Loofhuttenfeest, is blijven dromen. En heeft gedacht: 'het zou wat zijn als wij onze oriëntatie zo fundamenteel open houden dat wij ons heil te verwachten hebben van iemand die nu juist niet is als ik. Een Moabiet, een barmhartige Samaritaan. Een Salafist. Een republikein met een klein hartje, die wij in Europa zo behaaglijk haten. Dat zou wat zijn. Ook voor ons leven in de stad, zo vol angst en onzekerheid en ontdaan van elk perspectief. Een leven als liefde doen. Een stad zonder dood en duisternis.

Amen.